

Archeologienota
Destelbergen – Houtstraat 19

Jef Kennis

Bornem
2021

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Jef Kennis

All-Archeo bvba
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2021/12.807/47

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek.....	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze	10
2.4	Assessmentrapport	10
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	10
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	22
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	24
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	25
3	Samenvatting.....	27
4	Bibliografie	28
4.1	Publicaties	28
4.2	Websites	28
5	Bijlagen	29
5.1	Archeologische periodes	29

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroerendergoed.be>

² <https://geo.onroerendergoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2021C156

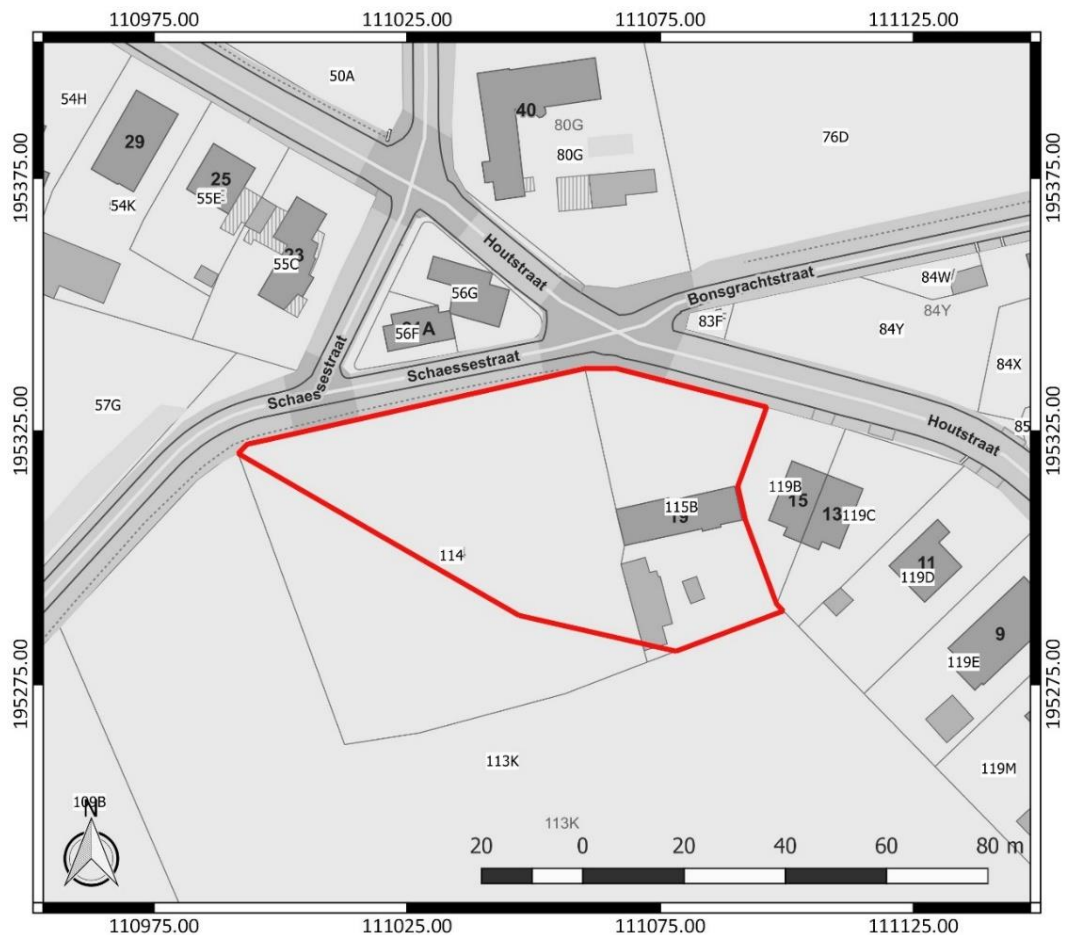
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Destelbergen, Destelbergen, Houtstraat 19, Vissershoeck

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 110991, 195282
- 111100, 195337

Kadastraal plan:

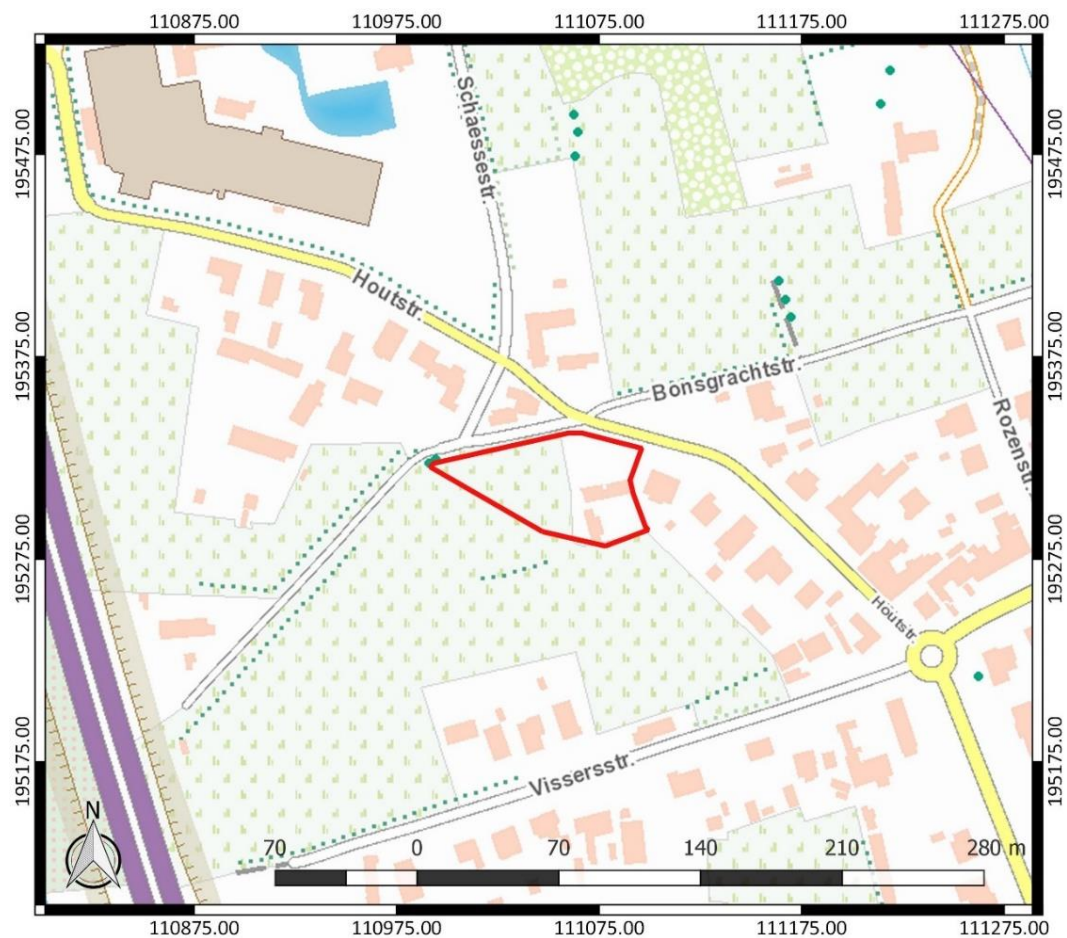

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Destelbergen, Afdeling 1, sectie B, nummers B114 (partim) en B115b (partim)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 3.393 m²

Topografische kaart:

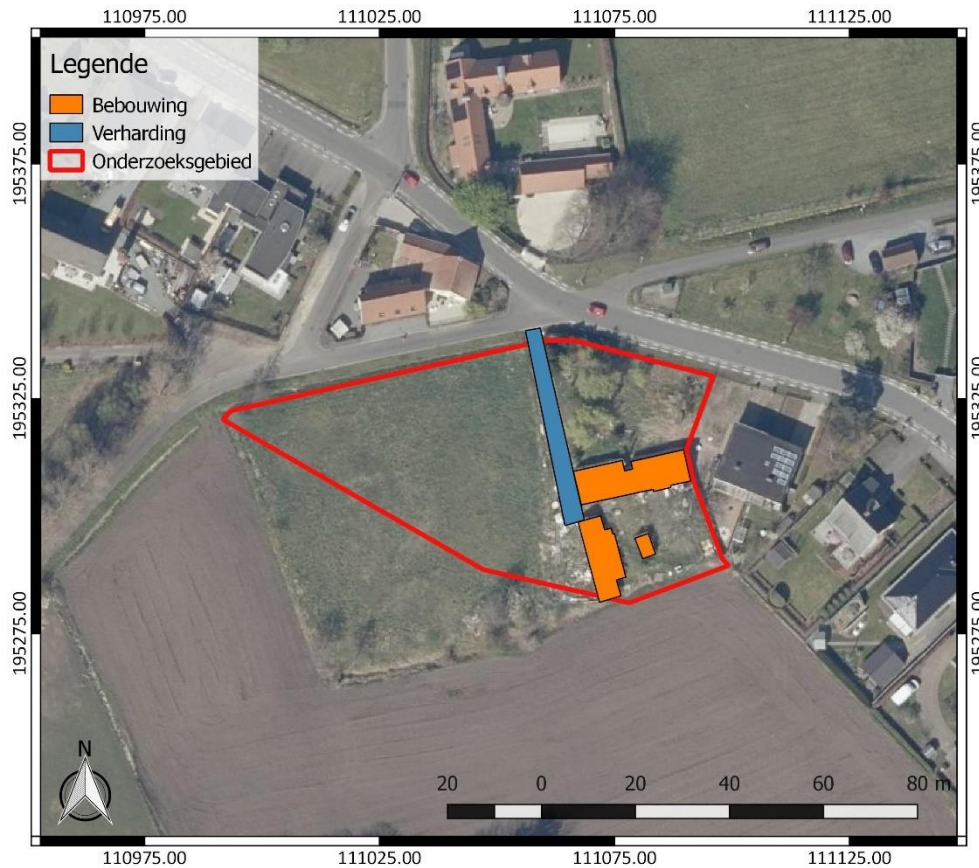

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 10/03/2021 – 17/03/2021

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: Er bevonden zich gebouwen en verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Op heden is de bebouwing gesloopt. Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringenkaart, weergegeven op een luchtfoto van 2020 (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoekopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

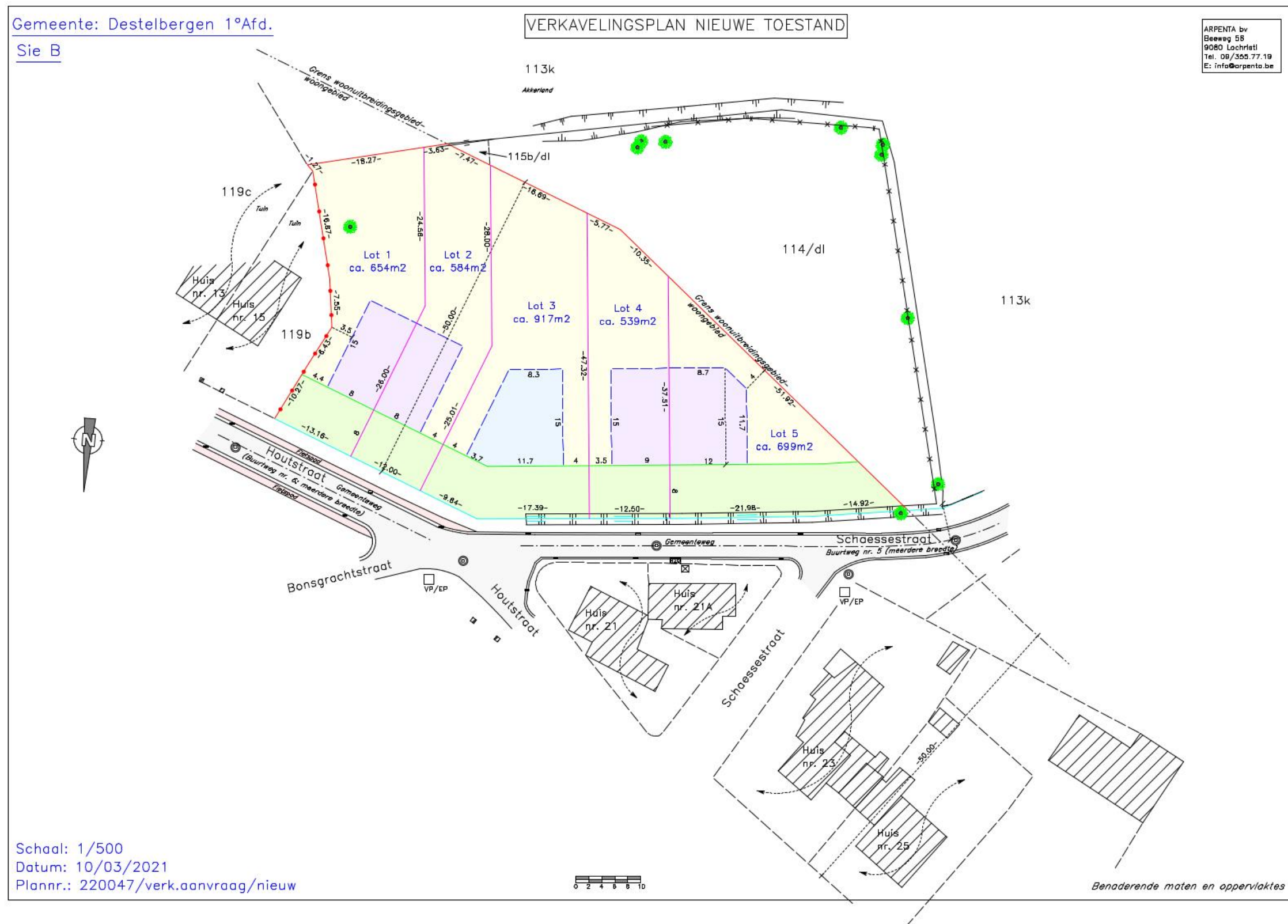
Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden, bestaande uit vijf loten voor eengezinswoningen (Figuur 4). De aanleg van woningen en parkeerplaatsen betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm diepte. De woningen mogen echter onderkelderd worden. Dit betekent plaatselijk een grotere verstoringdiepte. De exacte funderingsdiepte en -techniek van de geplande infrastructuur ligt in deze fase nog niet vast. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, ligt in het kader van de verkaveling nog niet vast.

Figuur 4: Ontwerpplan (Arpenta bv)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeoreferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

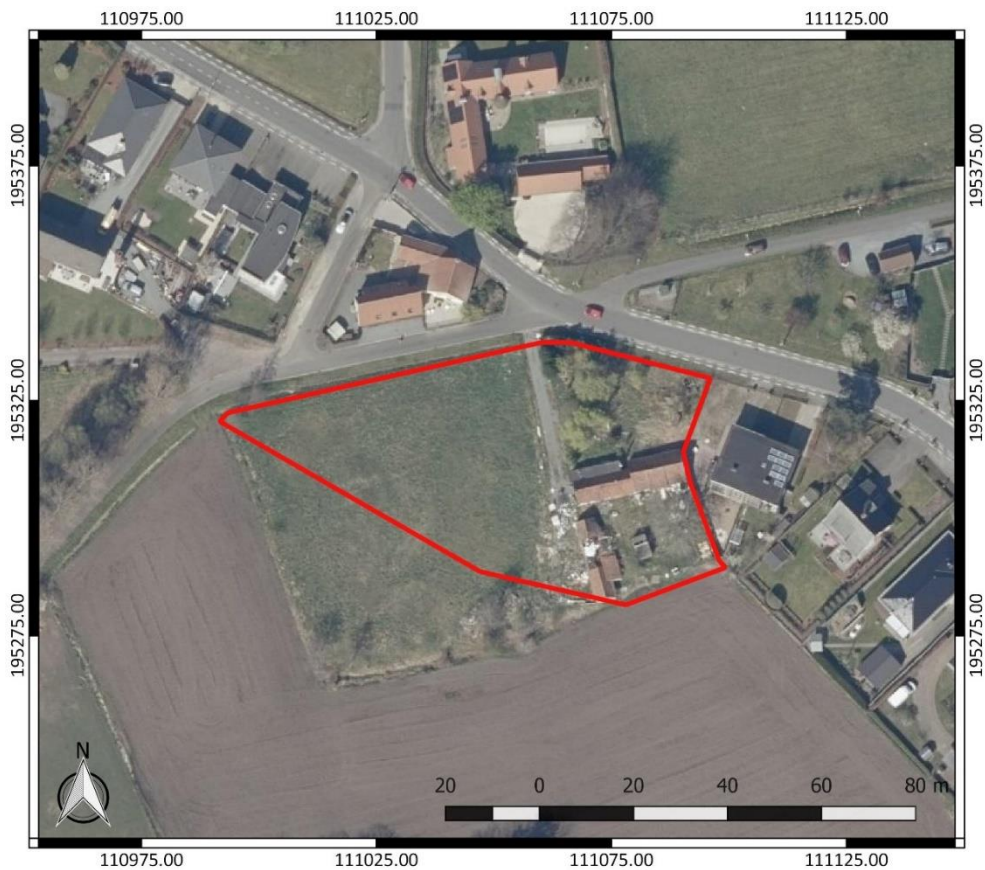
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841), de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) en de Vandermaelenkaart (1846-1854) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

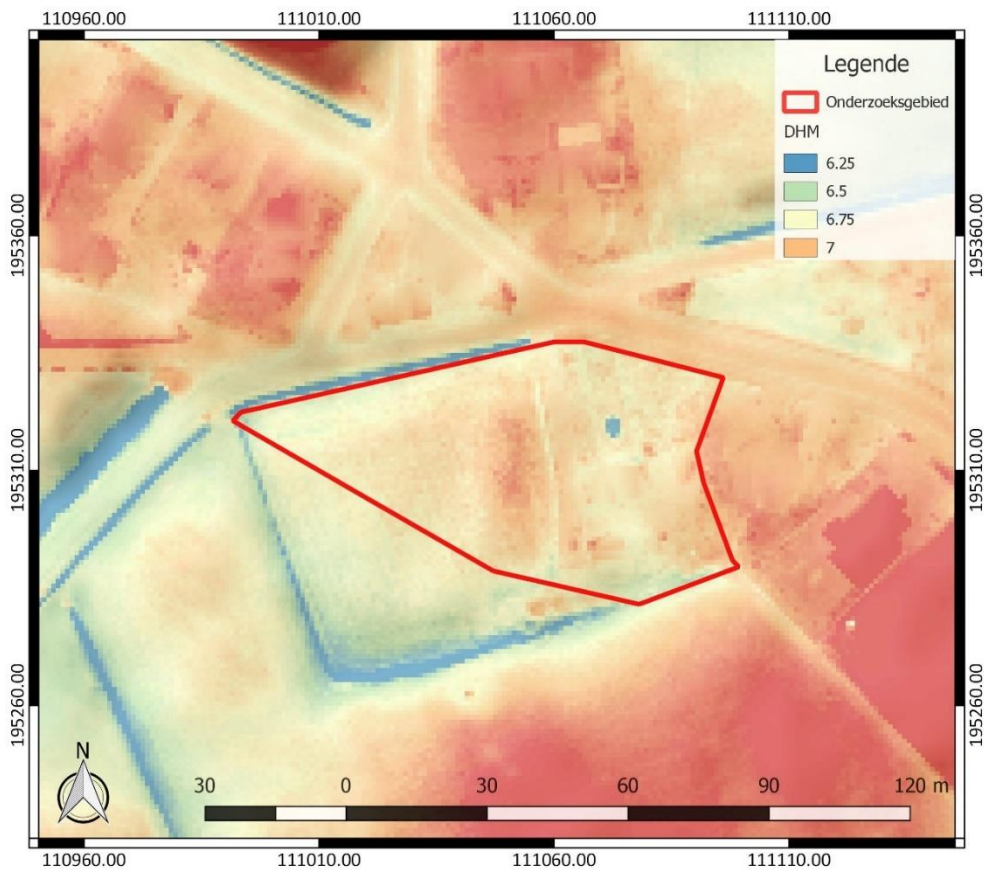
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

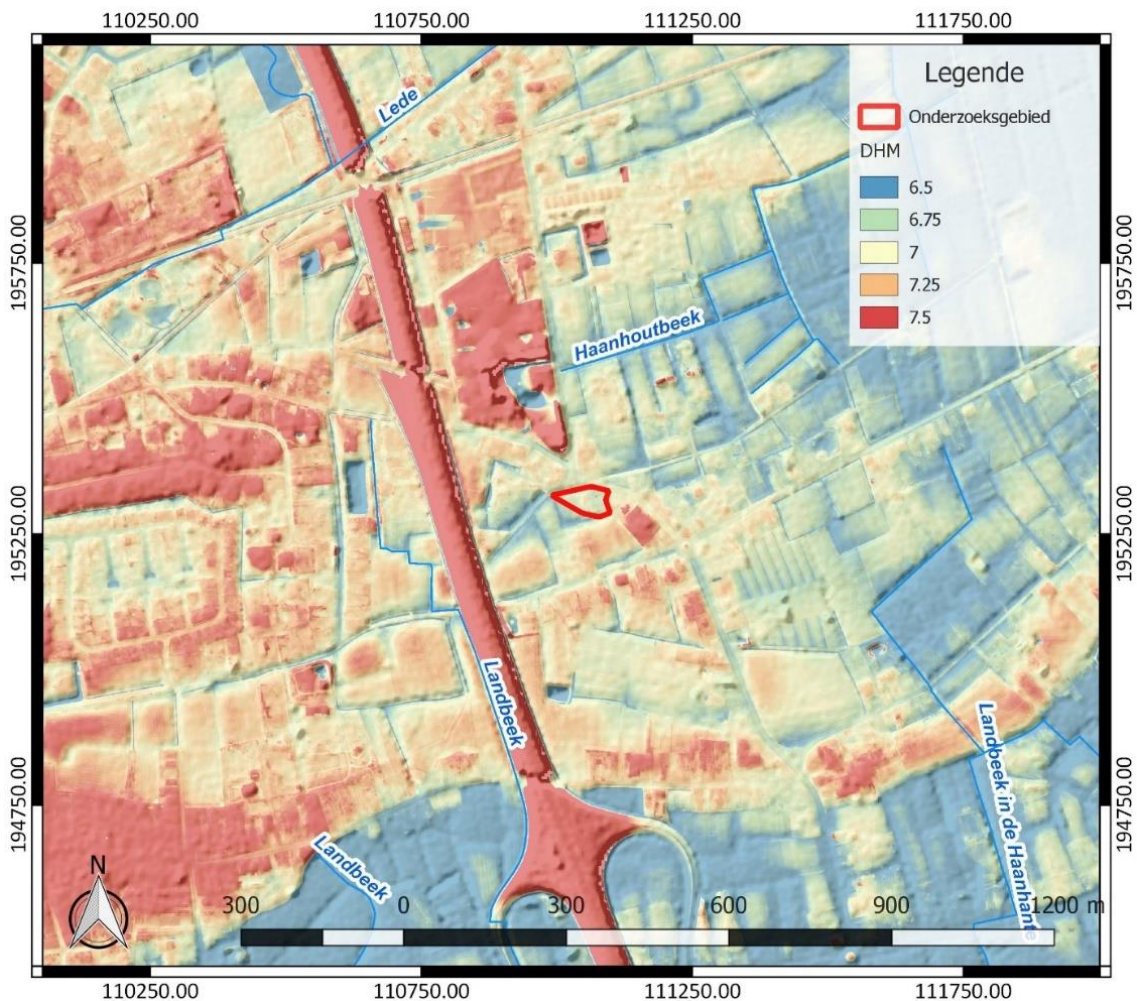
Het onderzoeksgebied is gelegen tussen de Houtstraat, de Schaessestraat en de Vissersstraat in Destelbergen (Figuur 1). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebied. Hydrografisch behoort het terrein tot het Boven-Scheldebekken. Ten oosten en ten westen stromen respectievelijk de Landbeek in de Haanhante en de Landbeek. Verder noordelijk stroomt eerst nog de Haanhoutbeek en vervolgens de Lede (Figuur 7).

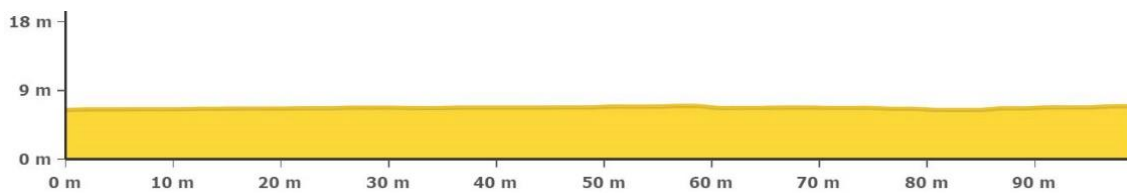
Figuur 5: Luchtfoto van 2020 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 6: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 7: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II,

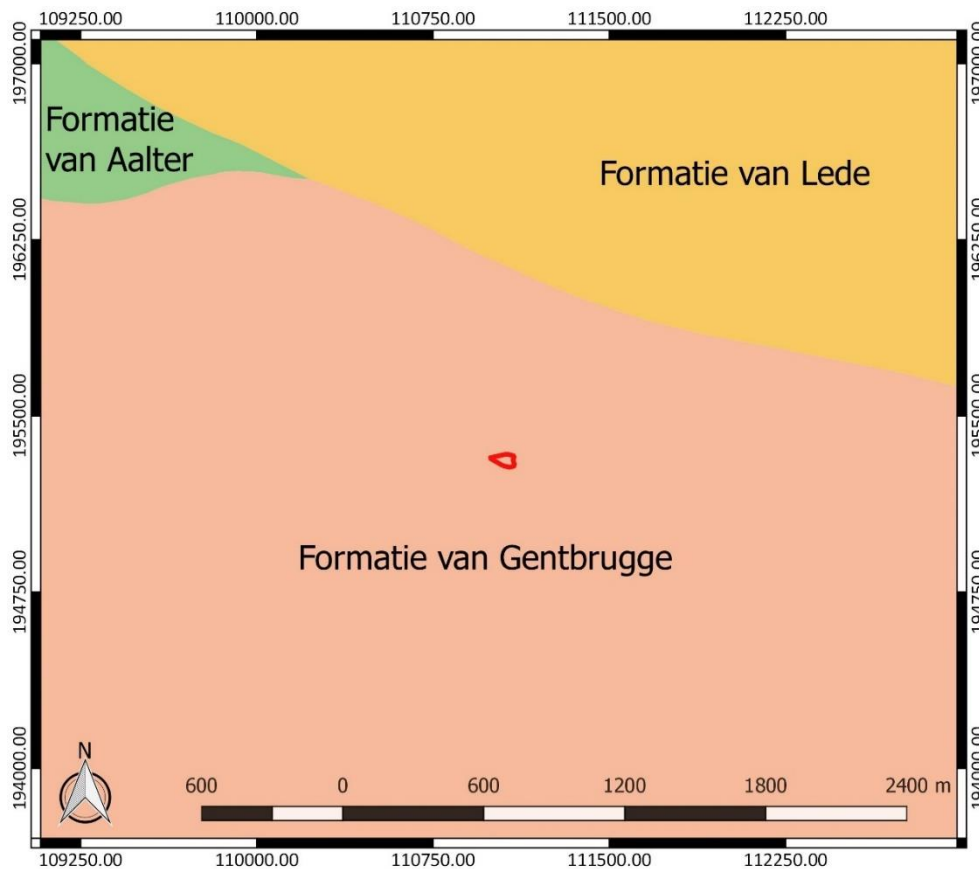
Figuur 8: Hoogteverloop van west naar oost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

De regio van Destelbergen is vrij sterk bezet door duinen.³ De gemeente is gelegen in Zandig Vlaanderen aan de Beneden-Schelde, ten oosten van de Gentse agglomeratie. Bodemkundig wordt het grootste deel van Destelbergen, de noordzone, gekenmerkt door zandruggen en depressies. Het dorpscentrum ten zuidwesten van het onderzoeksgebied maakt deel uit van een grotendeels genivelleerde duinenzone, de oostelijke uitloper van de hoge zandrug die aanvangt bij de samenvloeiing van Schelde en Leie te Gent.⁴ Het digitale terreinmodel lijkt aan te geven dat het onderzoeksgebied zich bevindt in een gradiëntzone (Figuur 6). Dit is een overgangszone van lager gelegen, vaak nattere gronden, naar hoger gelegen, drogere gronden. Het onderzoeksgebied kent

³ Vermeire *et al.* 1999, 52

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Destelbergen [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14201> (geraadpleegd op 11 maart 2021)

een licht golvend terrein, met een hoogte van ca. 6,6 tot 7,1 m TAW (Figuur 8), waarbij de hoogste delen centraal en langs de oostkant van het terrein gelegen zijn. Verder naar het westen en het zuiden ligt het terrein lager.

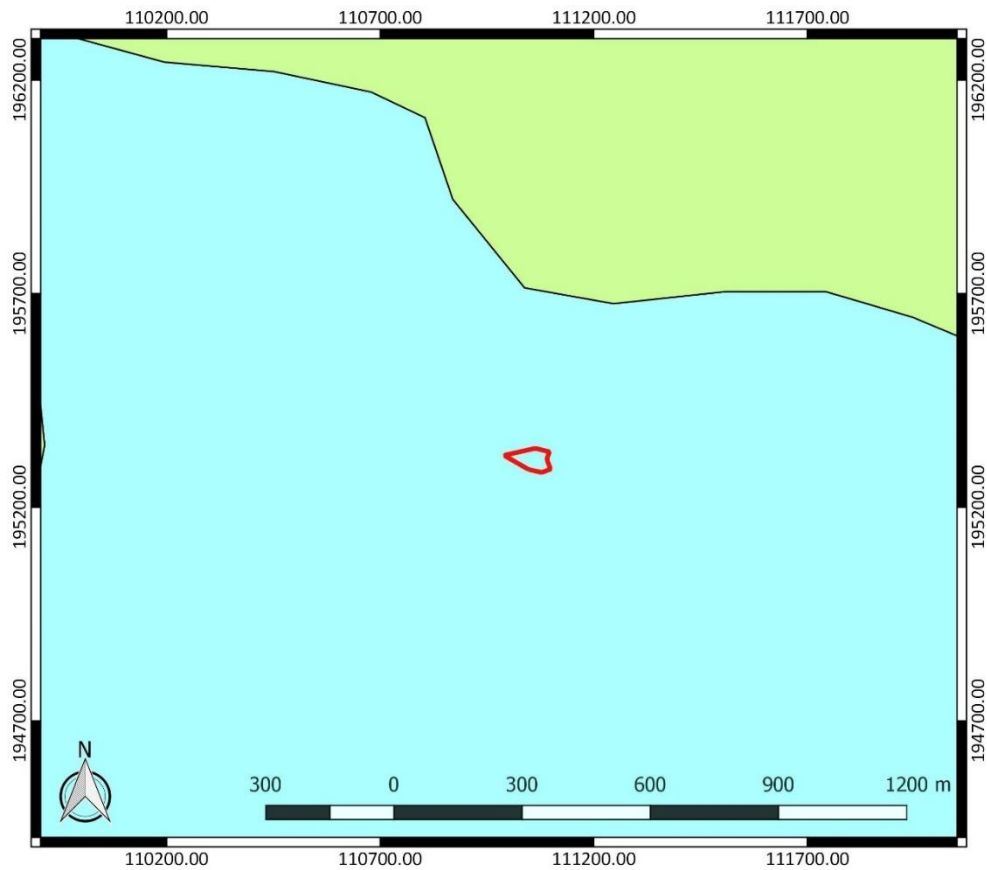
Figuur 9: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het terrein bestaat uit de Formatie van Gentbrugge (Figuur 9). Meer bepaald het Lid van Vlierzele, gekenmerkt door groen tot grijsgroen fijn zand, dat glauconiet-, glimmer- en soms kleihoudend is met plaatselijk dunne zandsteenbankjes. Ten noorden van het onderzoeksgebied strekt zich de Formatie van Lede uit. Deze bestaat uit lichtgrijs fijn zand dat kalkhoudend, fossielhoudend (*Nummulites variolarius*) en soms glauconiethoudend is. Het zand bevat basisgrind en soms ook kalksteenbanken. Verder naar het noordwest is er de Formatie van Aalter (Lid van Oedelem) dat gekenmerkt wordt door donkergrijs tot bleekgrijs zeer fijn zand dat kalkhoudend is en kleiige eenheden, kalkzandsteenbanken, schelpen (o.a. *Cardita*, *Turritella*, *Venericardia planicosta*) bevat.⁵

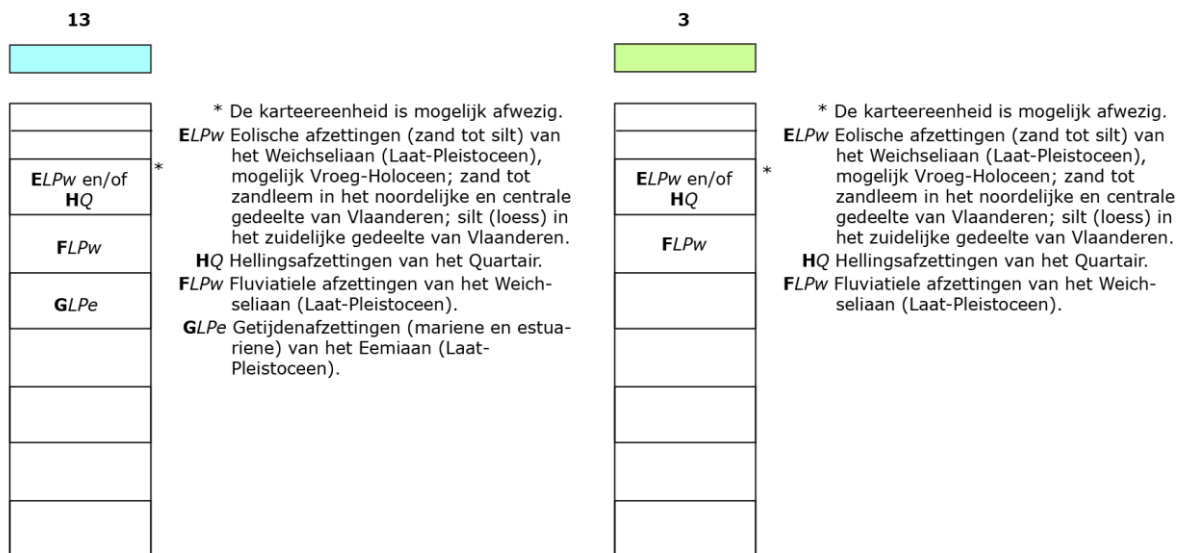
De quartairgeologische kaart (Figuur 10) geeft aan dat zich binnen het onderzoeksgebied fluviatiele afzettingen bevinden uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) zonder Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. Daaronder doen zich mariene en estuariene getijdenafzettingen voor van het Eemiaan (Laat-Pleistoceen). Mogelijk bevinden zich bovenop de fluviatiele afzettingen nog zandige tot siltige eolische afzettingen uit het Weichseliaan of mogelijk het Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het quartair. Ten noorden van het onderzoeksgebied is

⁵ www.geopunt.be/kaart

de bodemopbouw gelijkaardig, maar is er geen sprake van getijdenafzettingen onder de fluviatiele afzettingen.⁶

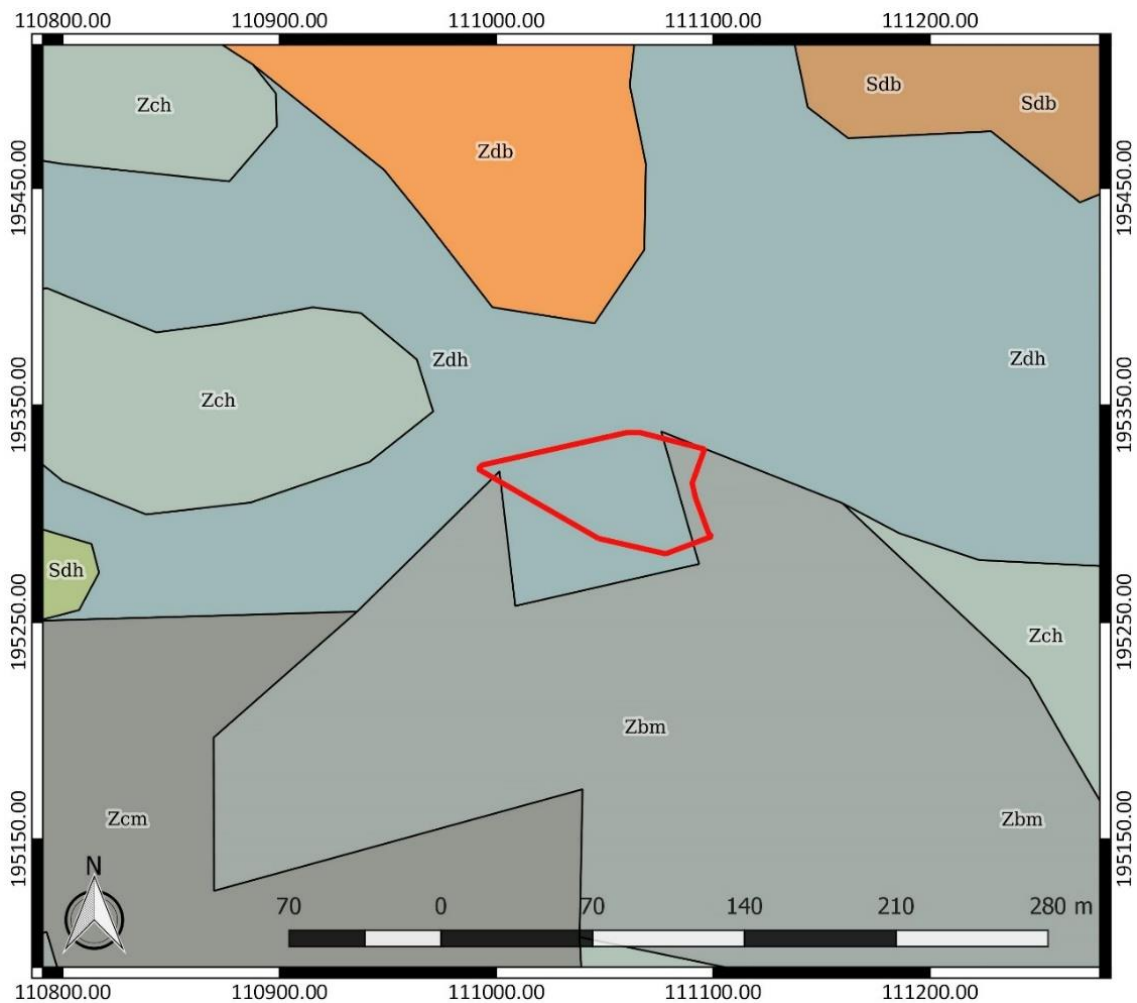
Figuur 10: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 11: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

⁶ www.geopunt.be/kaart

De bodemkaart (Figuur 12) toont dat in het onderzoeksgebied voornamelijk een matig natte zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont (Zdh) te verwachten is. In het oosten en de uiterst westelijke hoek van het terrein geeft de kaart een droge zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont (Zbm) aan. Noordwestelijk en zuidoostelijk van het onderzoeksgebied komt een matig droge zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont voor. In het noorden en het noordoosten geeft de kaart respectievelijk een zone weer met matig natte zandbodem met structuur B horizont (Zdb) en een matig natte, lemige zandbodem met structuur B horizont (Sdb). Een matig droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont is ten zuidwesten van het onderzoeksgebied aanwezig. Op iets grotere afstand is er in het westen een matig natte, lemige zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont (Zcm).⁷

Figuur 12: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

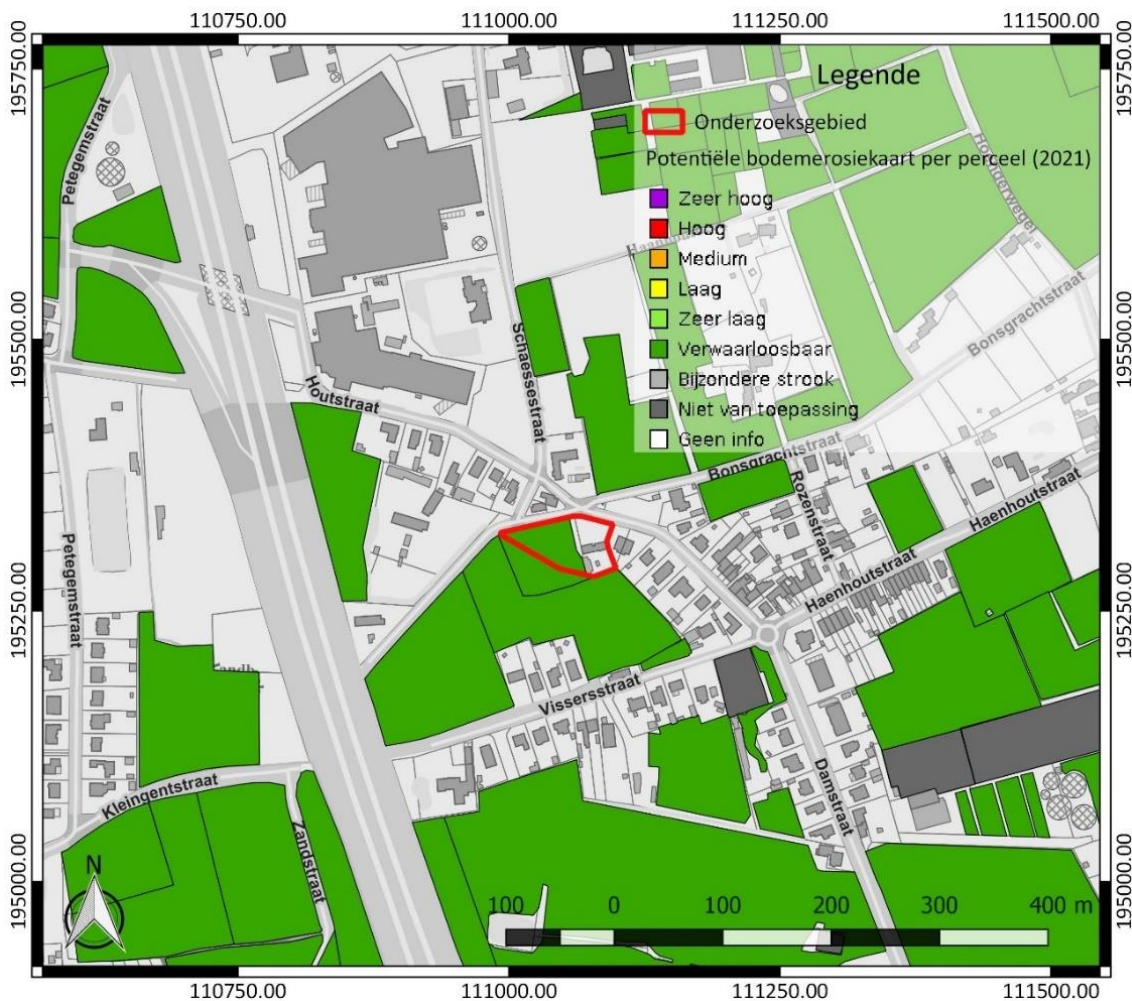
De aanwezigheid van een droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Zbm) wijst mogelijk op een goed bewaard bodemarchief in het oosten van het onderzoeksgebied.

⁷ www.geopunt.be/kaart

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruiksk kaart (Figuur 13) gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, struiken en enkele bomen. Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 5). Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid binnen het onderzoeksgebied verwaarloosbaar (Figuur 14).

Figuur 13: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 14: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De vroegere gemeentenaam "Thesle" die evolueerde tot het eerste lid in de huidige gemeentenaam, houdt in oorsprong verband met de aanwezigheid van heuvels aan de Dendermondsesteenweg, waarop de dorpskern met kerk van Destelbergen is gelegen. Ook het in de 12de of 13de eeuw toegevoegde synoniem "berg" verwijst naar de thans grotendeels genivelleerde zandheuvels in de gemeente, afkomstig van laat-glaciale stuifzandkoppen.⁸ De dorpskern van Destelbergen is op enige afstand ten zuidwesten van het onderzoeksgebied te situeren.

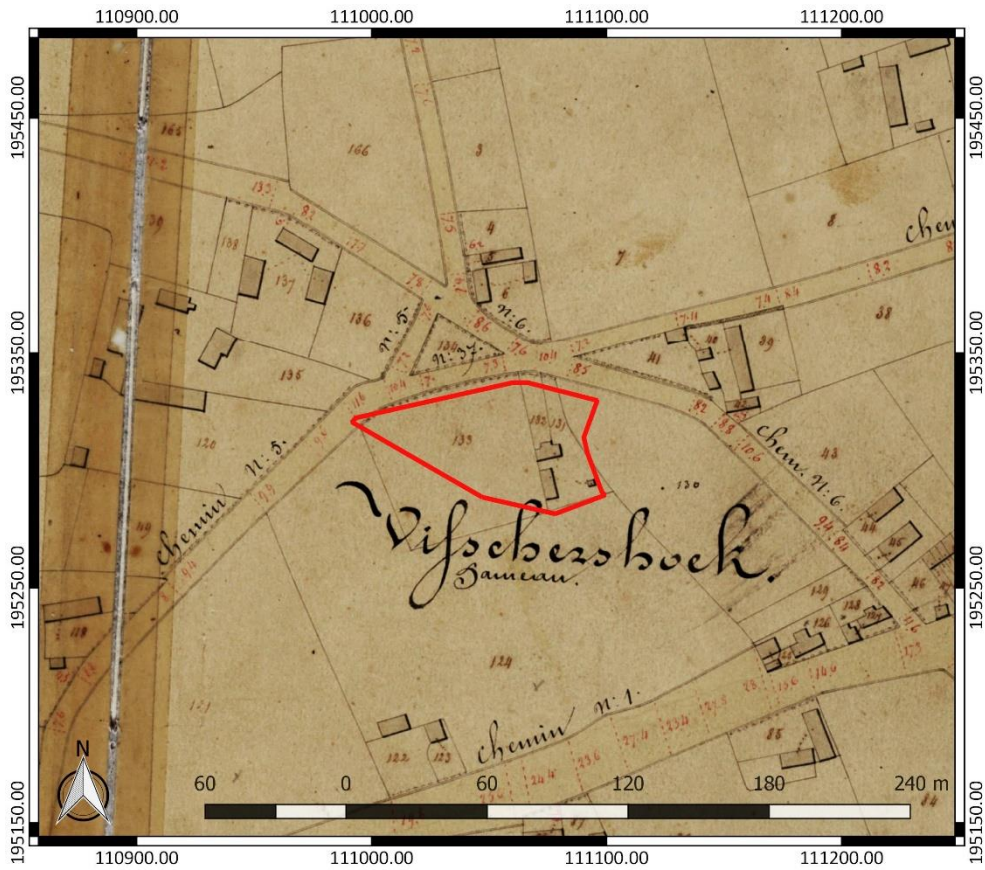
Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied deels in gebruik is als akkerland. In het zuiden tot zuidoosten van het onderzoeksgebied zijn drie gebouwen te bemerken (Figuur 15).¹⁵

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Destelbergen. In Inventaris Onroerend Erfgoed. Opgehaald van <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121346> op 19-07-2016 14:55.

Figuur 15: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

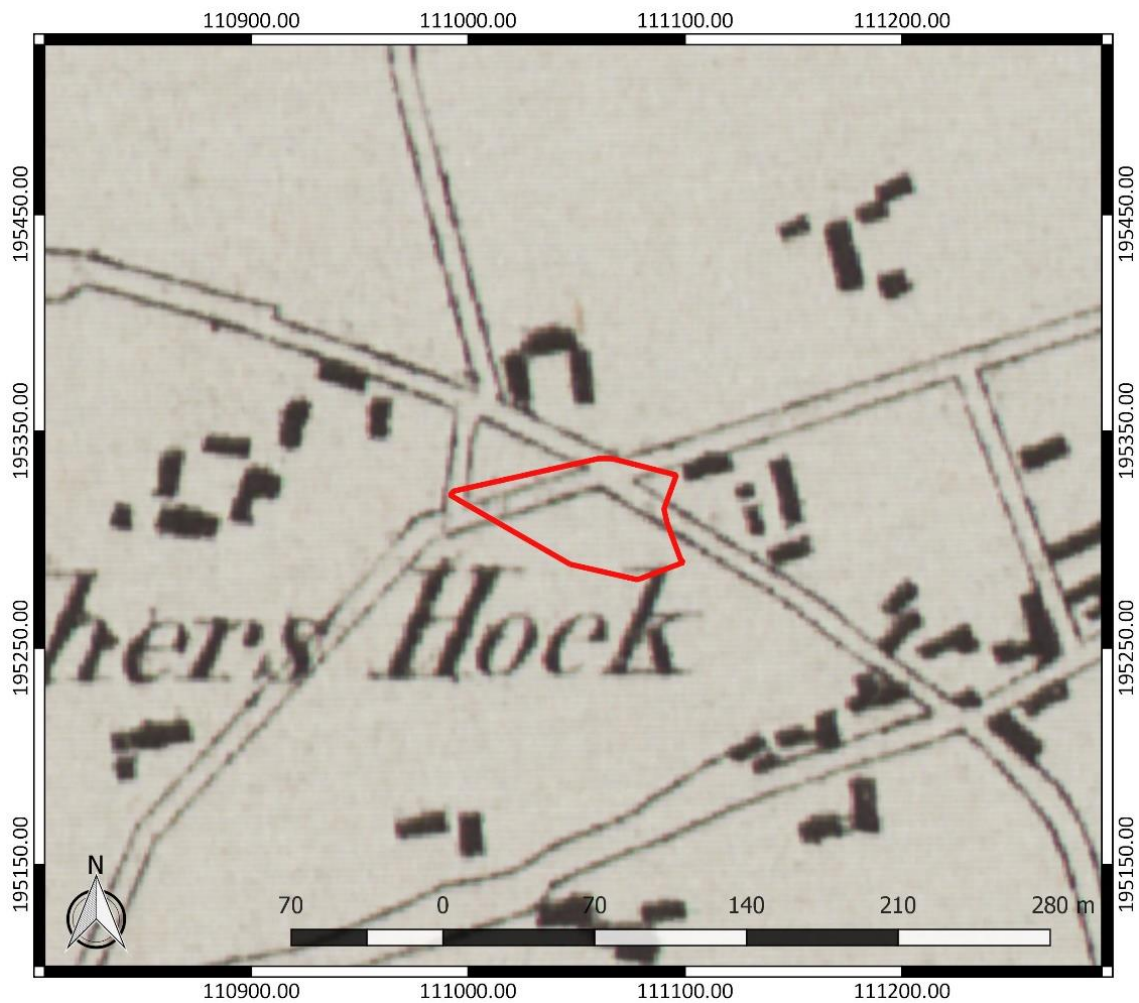
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is dezelfde bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het westelijke deel van het terrein nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 16). Dezelfde situatie zien we op de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879), ook de perceelsgrenzen komen overeen (Figuur 17). Opvallend is dat er geen bebouwing meer in het onderzoeksgebied te bemerken is op de Vandermaelenkaart (1846-1854) (Figuur 18).

Figuur 16: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

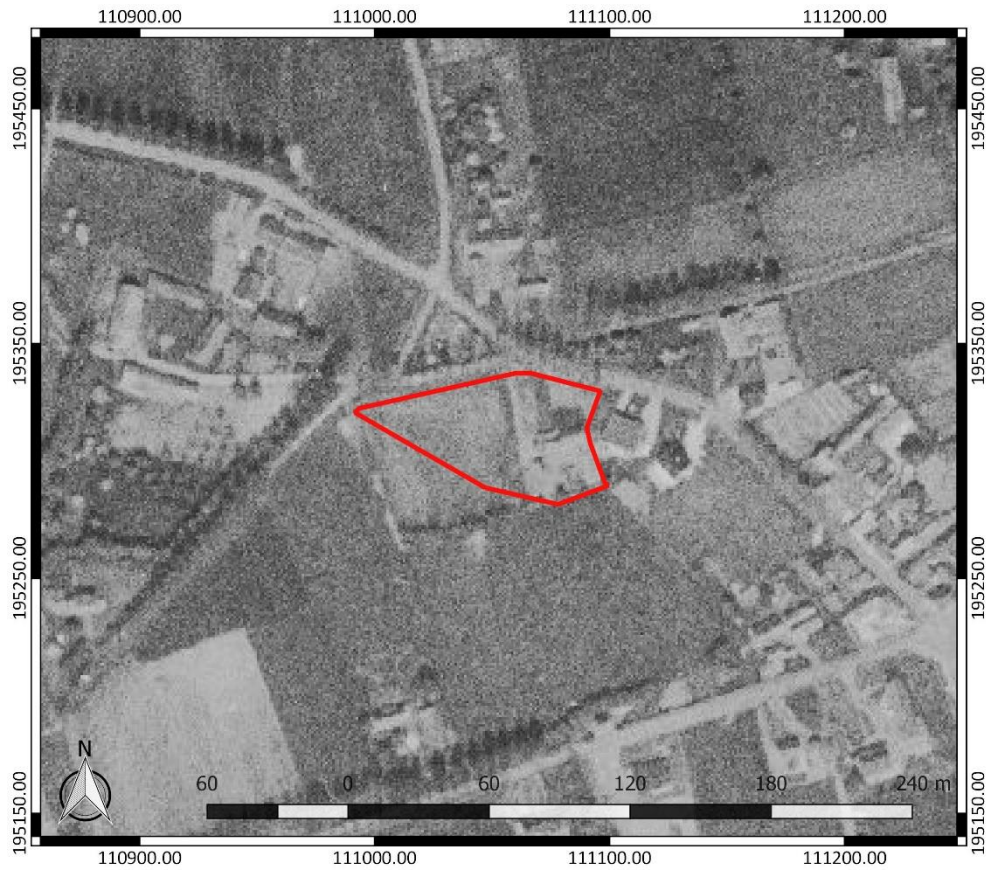

Figuur 17: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 18: Vandermaelenkaart (1846-1854) (www.geopunt.be)

Op een luchtfoto uit 1971 (Figuur 19) zijn terug twee gebouwen in het oosten van het onderzoeksgebied te zien. Ten westen van de gebouwen is er een verharde weg aangelegd. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 20) toont dezelfde situatie. Het beeld komt grotendeels overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 5).

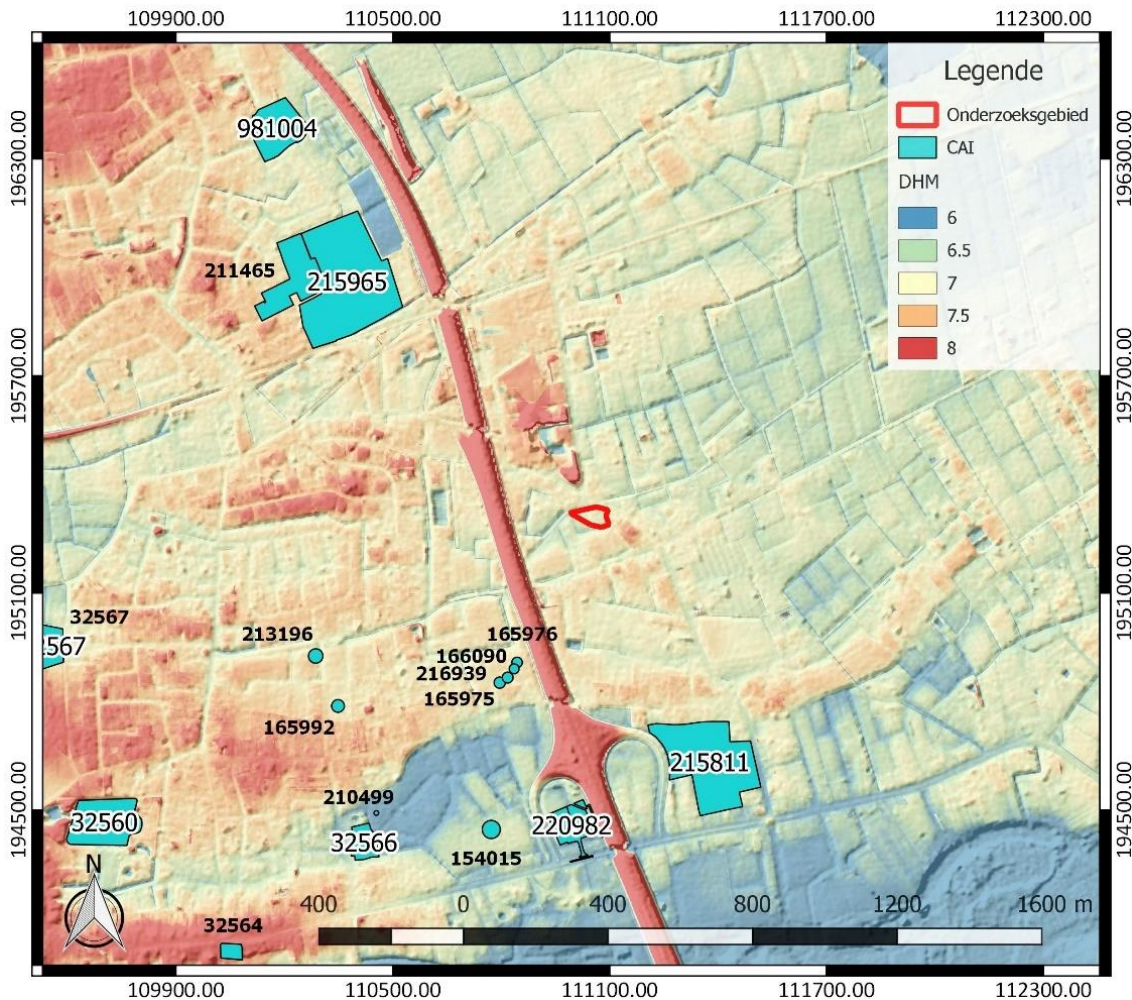
Figuur 19: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 21). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Figuur 21: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Binnen een straal van 1,5 km van het onderzoeksgebied zijn er heel wat archeologische waarden gekend. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied komen we eerst twee zones tegen waar er archeologisch vooronderzoek heeft plaatsgevonden bij de verkaveling van 'Achtendries'. In de eerste fase van het onderzoek in 2013 (CAI ID 211465) werden er door BAAC Vlaanderen greppels en kuilen/paalkuilen aangetroffen, maar zonder objectvondsten of structuren, zodat datering of interpretatie onmogelijk is.⁹ Bij de tweede fase in 2017 (CAI ID 215965) werden er door All-Archeo greppels, ploegsporen en spitsporen uit de nieuwe tijd; en paalsporen van serres uit de nieuwste tijd ontdekt.¹⁰ Verder noordelijk, in de Koraalwortelstraat te Oostakker, werd er bij onderzoek in januari 2021 (CAI ID 981004) door Acke & Bracke bvba geen archeologische sporen aangetroffen. Wel werden in de noordwestelijke hoek van het terrein recente muurresten aangesneden van de

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 211465, verkaveling Achtendries (geraadpleegd op 12 maart 2021)

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 215965, Veldekenstraat-Beelbroekstraat (geraadpleegd op 12 maart 2021); Coremans *et al.* 2017, 55.

gebouwtjes te zien op enkele 19de en 20ste-eeuwse topografische kaarten en 20ste-eeuwse luchtfoto's. Door hun vrij recente karakter (plastic in de opvulling) werden ze aangeduid als verstoringen. Er werden geen sporen aangetroffen die in verband gebracht kunnen worden met het nabijgelegen kasteel Achtendries.¹¹

Op zo'n halve kilometer ten zuidwesten van het onderzoeksgebied zijn er enkele vondsten gedaan door middel van metaaldetectie. Zo werd er een zilveren munt (CAI ID 165975) gevonden uit 1521-1555 (Karel V, slagplaats Antwerpen).¹² Iets verderop vond men een zegelstempel (CAI ID 165976) van de familie 'Mesdach' (1300-1550).¹³ Nog ter hoogte van de Zandstraat te Destelbergen werd er een vroegmiddeleeuwse fibula (CAI ID 166090) ontdekt. Het gaat om het type 'disc brooch met centrale opening'.¹⁴ Tot slot trof men in de buurt (CAI ID 216939) ook een 17de-eeuwse munt (Duit Albrecht en Isabella Brabant 1615), een hanger in de vorm van eikeltje en een kruisje met houten inleg aan door middel van metaaldetectie.¹⁵ Ten westen hiervan, ter hoogte van de Dorekenswegel, trof men op twee plaatsen eveneens vondsten aan door middel van metaaldetectie. In een maïsveld werden er twee bronzen munten (CAI ID 165992) gevonden door middel van metaaldetectie. De munten dateren uit de Romeinse periode, maar waren in een te slechte staat voor een fijnere determinatie.¹⁶ Iets noordelijker werd een zilveren medaillon uit 1566 (Notre Dame De Hal, Kardinalisten – Geuzenopstand) ontdekt (CAI ID 213196).¹⁷

Westelijk van het onderzoeksgebied bevinden er zich enkele kastelen. Ter hoogte van de Kerkstraat te Destelbergen ligt het Landhuis Goed te Sande, dat op heden bekend staat als Kasteel te Lande (CAI ID 32560/DIBE 35626). Oorspronkelijk ging het om een rechthoekige, enkelvoudig omgrachte site met een hofstede, die vermeld wordt in een verkoopsakte uit 1532, maar die mogelijk al ouder is dan de 16de eeuw.¹⁸ Noordwestelijk hiervan, aan de Volderrede te Sint-Amansberg, bevindt zich het Kasteeldomein Succa (CAI ID 32567/DIBE 35737), ook wel Goet Ter Saelen genoemd. Het is waarschijnlijk dat de site met walgracht reeds in de late middeleeuwen was bebouwd, maar het kasteel dat op historische kaarten zichtbaar is, werd door Willem de Succa vermoedelijk in de tweede helft van de 16de eeuw gebouwd. Rond 1677 werd het kasteel bij Franse invallen verwoest, waarna het werd verkocht en deels terug werd heropgebouwd rond 1700.¹⁹ Verder noordwestelijk, net buiten de kaart hier weergegeven, aan de Kwadenplasstraat te Sint-Amansberg ligt het Kasteeldomein Notax (CAI ID 32054/DIBE 35704, 35705 en 35706), met bijgebouw en kasteelhoeve. Het kasteel is omgracht en zou zijn oorsprong reeds in de vroege middeleeuwen kennen. De naam 'Notax' is hier ook een indicatie voor. De heren van Notax worden reeds vermeld in sinds het begin van de 13de eeuw. Eind 16de eeuw werd het kasteel verwoest, maar het werd begin 17de eeuw opnieuw opgebouwd. Na de afschaffing van de heerlijkheid eind 18de eeuw, werd het kasteel herhaaldelijk verkocht.²⁰

Verder is er ten zuidwesten van het onderzoeksgebied de aanwezigheid van parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw ter Sneeuw (CAI ID 32564/DIBE 35693) aan de Dendermondsesteenweg te Destelbergen. De vroegste vermelding van de kerk dateert uit 962. In 1784 werd de kerk gesloopt en vervangen door de huidige kerk.²¹ Meer richting het onderzoeksgebied, aan de Sint-Pietershofstraat

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 981004, Gent Koraalwortelstraat (geraadpleegd op 12 maart 2021)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 165975, Zandstraat (geraadpleegd op 12 maart 2021)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 16597, Zandstraat 2 (geraadpleegd op 12 maart 2021)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 166090, Zandstraat (geraadpleegd op 12 maart 2021)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 216939, Zandstraat (geraadpleegd op 12 maart 2021)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 165992, Dorekenswegel (geraadpleegd op 12 maart 2021)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 213196, Dorekenswegel (geraadpleegd op 12 maart 2021)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32560, Goed te Sande (geraadpleegd op 12 maart 2021)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32567, Kasteel Succa (geraadpleegd op 12 maart 2021)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32054, Kasteel Notax (geraadpleegd op 12 maart 2021)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32564, O-L-Vrouw ter Sneeuw (geraadpleegd op 12 maart 2021)

te Destelbergen, bevindt zich een boerenerf met inrijpoort en hoevegebouwen (CAI ID 32566/DIBE 35726). Op deze locatie was vroeger het Sint-Pietershof gelegen, een pachthoeve van de petantie van de Sint-Pietersabdij te Gent. De hofstede beschikte over een cirkelvormige walgracht en gaat zeker terug tot de late middeleeuwen. Volgens sommige auteurs gaat het om een hofstede van Sint-Pieters, die vermeld werd in 1281. Gezien de ligging van het terrein langs de oude heirweg tussen Gent en Dendermonde, zou het ook een voortzetting kunnen zijn van een oude nederzetting, “Villa Thesla”, die in 962 aan de Sint-Pietersabdij werd geschonken.²² Net ten noordoosten van het Sint-Pietershof werd een metaaldetectievondst (CAI ID 210499) gedaan. Het gaat om een denarius van Antoninus Pius (ANTONINUS AVG PIVS P P IMP II TR POT XIX COS IIII met zittende Annona RIC 250), uit de midden-Romeinse tijd.²³

Ten zuiden van het onderzoeksgebied werd met behulp van luchtfotografie een circulaire structuur vastgesteld ten noorden van de Dendermondsesteenweg. Het werd geregistreerd als een grafheuvel, Kouter Circulaire structuur 478 (CAI ID 154015).²⁴ Tot slot werden er in de buurt nog twee archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem uitgevoerd. In 2018 werden er bij proefsleuven aan de R4 Carpoolparking sporen aangetroffen van middeleeuwse gebouwplattegronden (CAI ID 220982).²⁵ Bij een proefsleuvenonderzoek van All-Archeo aan de Kouterstraat, Damstraat en Dendermondsesteenweg in Destelbergen werd er een site met bewoningssporen uit de Romeinse tijd en de middeleeuwen en sporen van agrarische activiteiten van de nieuwste tijd ontdekt (CAI ID 215811).²⁶

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied wijzen op de aanwezigheid van resten uit de metaaltijden, de Romeinse tijd en de volle tot late middeleeuwen.

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand (>1.5 km) ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Er is historische bebouwing op het terrein gekend in het verleden. Hierdoor is te verwachten dat de bovenzijde van het bodemarchief binnen een deel van het onderzoeksgebied aangetast is. Op basis daarvan achten we het potentieel op een goed bewaarde steentijd artefactensite slechts laag. In de ruime omgeving van het onderzoeksgebied zijn ook geen steentijd artefacten gekend, wat het lage potentieel op steentijd artefactensites bijkomend onderstreept. Op historische kaarten is er reeds

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32566, Sint-Pietershof (geraadpleegd op 12 maart 2021)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 210499, Kouter (geraadpleegd op 12 maart 2021)

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 154015, Kouter Circulaire structuur 478 (geraadpleegd op 12 maart 2021)

²⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 220982, R4 Carpoolparking (geraadpleegd op 12 maart 2021)

²⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 215811, Destelbergen Kouterstraat, Damstraat, Dendermondsesteenweg (geraadpleegd op 12 maart 2021); Coremans *et al.* 2017, 85.

bebouwing te zien in de tweede helft van de 18de eeuw. Op het terrein zijn dus resten te verwachten uit de nieuwe en nieuwste tijd.

Het onderzoeksgebied is verder ook gelegen in een gradiëntzone. De bodem varieert van nattere naar drogere gronden, wat een gunstige landschappelijke ligging is om relevante archeologische resten aan te treffen. De aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont wijst erop dat het terrein minstens reeds in de middeleeuwen in gebruik genomen is als akkerland. Het voorkomen van resten uit andere periodes is overigens niet uitgesloten. In de ruime omgeving zijn er namelijk reeds vindplaatsen met resten uit de metaaltijden en de Romeinse tijd aangetroffen. Aan de hand van het bureauonderzoek wordt een goede bewaring van het bodemarchief verwacht. De bebouwing die tot voor kort aanwezig was op het terrein is inmiddels gesloopt.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van woningen. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringsdiepte niet vast. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

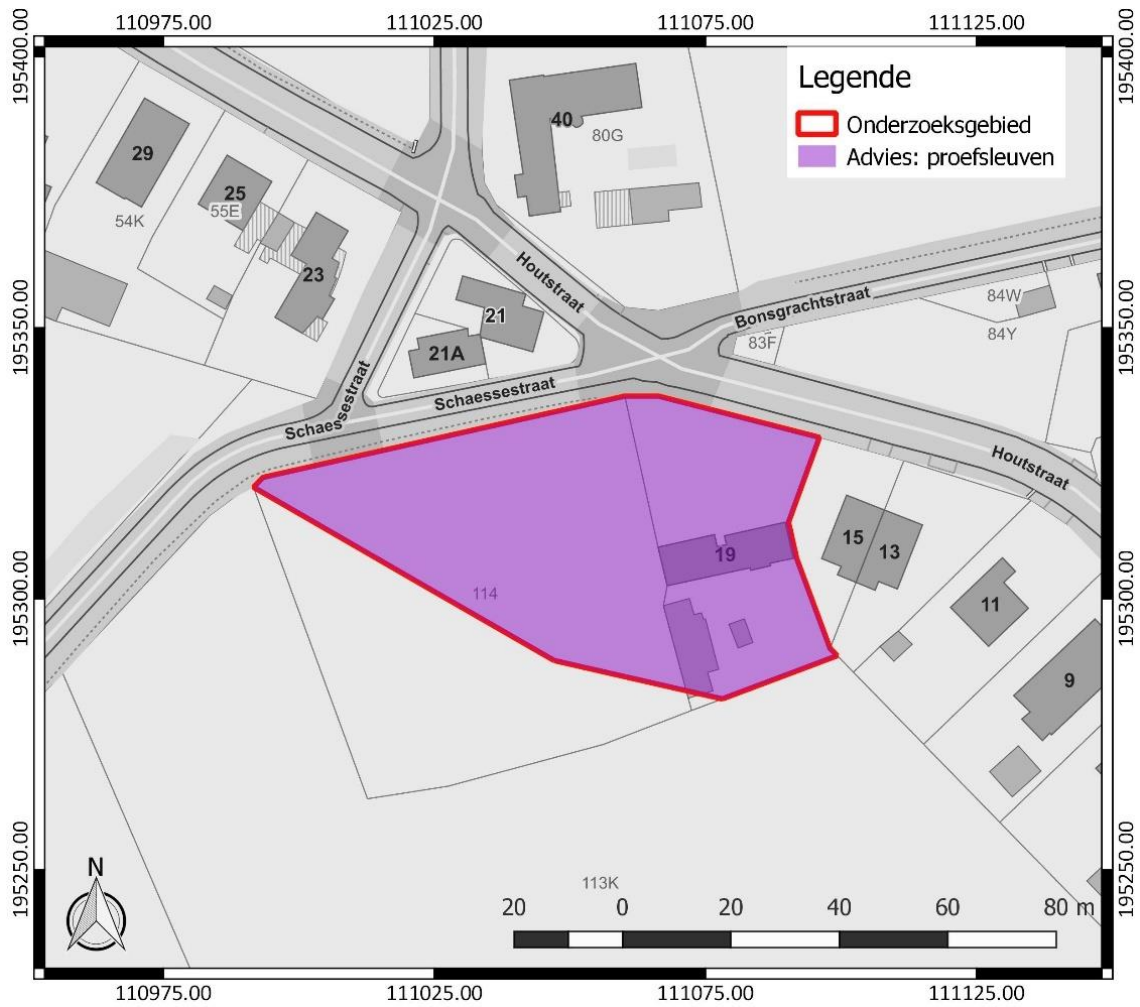
2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de raadpleging van historische kaarten. Daarbij is er reeds op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778, historische bebouwing waar te nemen. Er is dus een grote kans dat er restanten uit de nieuwe en de nieuwste tijd zullen worden aangetroffen. De verwachte aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont toont aan dat de gronden reeds in de middeleeuwen in gebruik genomen werden als akkerland. Op basis van de gekende archeologische waarden in de omgeving worden relevante archeologische resten vanaf de metaaltijden mogelijk geacht. De geplande werken betekenen een ernstige bedreiging van het bodemarchief. Daaruit volgt dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat een groot deel van het terrein in gebruik is als grasland en er daarnaast ook bebouwing is in het oosten van het onderzoeksgebied.

Landschappelijk bodemonderzoek is mogelijk, maar is kosten-baten niet nuttig omdat ook aan de hand van een andere onderzoeksmethode de bewaring van het bodemarchief kan gecontroleerd worden en omdat het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites laag ingeschat wordt.

Wel dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

Figuur 22: Advies voor verder vooronderzoek, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

3 Samenvatting

Het onderzoeksgebied is gelegen op een gradiëntzone. De bodem varieert van nattere naar drogere gronden, wat een gunstige landschappelijke ligging is. De verwachte aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont wijst erop dat het terrein reeds in de middeleeuwen in gebruik genomen is als akkerland. Aan de hand van het bureauonderzoek wordt een goede bewaring van het bodemarchief verwacht. Op basis van alle vergaarde informatie tijdens het bureauonderzoek kunnen we besluiten dat relevante archeologische resten uit de metaaltijden tot de middeleeuwen kunnen voorkomen binnen het onderzoeksgebied. Er worden ook relevante archeologische resten uit de nieuwe of de nieuwste tijd in de vorm van historische bebouwing verwacht op basis van de geraadpleegde historische kaarten en luchtfoto's. Het potentieel op een goed bewaarde steentijd artefactensite wordt evenwel laag ingeschat. Een evaluatie van de geplande bodemingrepen geeft aan dat het volledige bodemarchief binnen het onderzoeksgebied bedreigd is. Gezien het archeologische potentieel van het terrein is daarom verder archeologisch vooronderzoek aangewezen.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Bastiaens, J./J.M. Van Moernick, 1994: Bodemsporen van beddenbouw in het zuidelijk deel van het pluggenlandbouwareaal: getuigen van 17de-eeuwse landbouwintensivering in de Belgische provincies Antwerpen en Limburg en de Nederlandse provincie Noord-Brabant, *Historisch Geografisch Tijdschrift* 12.3, 81-90.

Coremans, L./J. Bruggeman/N. Reyns, 2017: *Archeologienota Oostakker (Gent) – Veldekenstraat Verkaveling Achtendries fase 2*, Temse (Rapporten All-Archeo bvba 317).

Coremans, L./L. Claessens/N. Reyns, 2017: *Archeologienota Destelbergen – Kouterstraat, Damstraat, Dendermondsesteenweg*, Temse (Rapporten All-Archeo bvba 328).

Van Doesburg, J./M. De Boer/J.H.C. Deeben, 2007: *Essen in zicht. Essen en plaggendekken in Nederland. Onderzoek en beleid*, Amersfoort (Nederlandse archeologische rapporten 34).

Vermeire, S./G. De Moor/R. Adams, 1999: Quartairgeologische Kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad (22) Gent (1/50.000). *Haecon n.v, rapport AKG1741/00089*

4.2 Websites

Cartesius (2021)
<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2021)
<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2021)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2021)
<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2021)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2021)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

